

**Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού
αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες
εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης**

Νεοελληνική Γλώσσα

ΣΤ' Δημοτικού

Τίτλος:

«Αναμνήσεις»

Συγγραφή: ΚΟΜΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Εφαρμογή: ΜΙΧΑΛΑΚΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην μακριά της ζωής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
εργάζεται για την ανάπτυξη
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΠΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού οριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας πρωτοβάθμιας:

Κώστας Ντίνας & Σωφρόνης Χατζησαββίδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Tίτλος

Αναμνήσεις

Εφαρμογή σεναρίου

Κατερίνα Μιχαλάκου

Δημιουργία σεναρίου

Κωνσταντίνος Κόμπος

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Tάξη

Στ΄ Δημοτικού

Σχολική μονάδα

8^ο Δημοτικό Σχολείο Πάτρας.

Χρονολογία

Από 1/11/2013 έως 8/11/2013

Διδακτική/θεματική ενότητα

Γλώσσα Στ΄ Δημοτικού, τεύχος α΄, ενότητα 1: «Ταξίδια, τόποι, μεταφορικά μέσα».

«Τα Ψάθινα καπέλα», σελίδες 8-10.

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Για την εφαρμογή του σεναρίου απαιτήθηκαν 6 διδακτικές ώρες.

Χώρος

I. Φυσικός χώρος

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας και εργαστήριο Πληροφορικής

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Ο/Η εκπαιδευτικός γνωρίζει τις ιστοσελίδες που θα επισκεφτούν τα παιδιά για την εύρεση πληροφοριών. Οι μαθητές/-τριες γνωρίζουν τις βασικές λειτουργίες του υπολογιστή: άνοιγμα, αποθήκευση αρχείου και φακέλου, γράψιμο στον κειμενογράφο, αντιγραφή και επικόλληση κειμένου και εικόνας, μεταφορά δεδομένων σε μονάδα αποθήκευσης αρχείων. Η σχολική μονάδα διαθέτει εργαστήριο Πληροφορικής και η σχολική τάξη υπολογιστή με προβολέα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

To σενάριο στηρίζεται

Κωνσταντίνος Κόμπος «Αναμνήσεις»

To σενάριο αντλεί

Το σενάριο είναι πρωτότυπο στη σύλληψη.

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με το συγκεκριμένο σενάριο τα παιδιά διδάσκονται το μάθημα της Γλώσσας με τρόπο ερευνητικό και ομαδοσυνεργατικό. Εικόνες από ευχάριστες καλοκαιρινές ή μη διακοπές προσφέρουν το ερέθισμα για ενασχόληση με γλωσσικές ασκήσεις. Η σωστή

περιγραφή εικόνων και η χρήση των ΤΠΕ δίνουν στα παιδιά τη δυνατότητα να αναπτύξουν νέους γραμματισμούς.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Το σενάριο στοχεύει στην εξοικείωση των παιδιών με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, τη χρήση και εξοικείωση με το διαδίκτυο, τον επεξεργαστή κειμένου και την επίλυση ασκήσεων γραμματικής. Ακόμα, μέσα από το σενάριο τα παιδιά ασκούνται στην παρατήρηση και μαθαίνουν να περιγράφουν αντικείμενα, συναισθήματα και εικόνες από τη ζωή τους.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Μέσα από το σενάριο τα παιδιά γνωρίζουν εικόνες, αξίες και στάσεις ζωής των περασμένων χρόνων και τις συγκρίνουν με τις σημερινές. Μπορούν να βρουν ομοιότητες και διαφορές και να ασκήσουν κριτική στις αλλαγές που έχουν συντελεστεί. Η διδασκαλία της Γλώσσας δεν γίνεται αποξενωμένη και αποπλαισιωμένη από κάποιο κοινωνικό ή φυσικό θέμα, αλλά συνδέεται στενά με τις μετακινήσεις και τα ταξίδια, είτε αυτά είναι προσωπικά είτε όχι. Τα παραγόμενα κείμενα ενέχουν γνώσεις για τον κόσμο αλλά και στάσεις και ιδεολογία των συντακτών τους. Τα παιδιά επεξεργάζονται και διαχειρίζονται με κριτικό τρόπο τις πληροφορίες που υπάρχουν στα γλωσσικά κείμενα.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκονται τα εξής:

- ανάπτυξη γραπτού και προφορικού λόγου·

- γνώση γραμματικών κανόνων.
- ικανότητα περιγραφής με τη χρήση της γλώσσας.

Γραμματισμοί

Επιδιώκονται τα εξής:

- δημιουργία αρχείων με κείμενα και εικόνες σε Η/Υ.
- εξοικείωση με την παρακολούθηση βίντεο και εικόνων, από όπου τα παιδιά πληροφορούνται για γεγονότα και καταστάσεις.

Διδακτικές πρακτικές

Τα παιδιά μαθαίνουν:

- να συνεργάζονται.
- να παρατηρούν.
- να περιγράφουν.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η ζωή προσφέρει στους ανθρώπους εμπειρίες, δεξιότητες, συναισθήματα και γνώσεις. Βιωματικές καταστάσεις που περιγράφονται ως εικόνες ζωής δίνουν τη δυνατότητα στους ανθρώπους να αναπτύξουν τον προφορικό και τον γραπτό τους λόγο. Οι ακροατές, οι παρατηρητές και οι αναγνώστες αυτών των εικόνων έχουν τη δυνατότητα να ταξιδεύσουν νοερά σε νέους άγνωστους τόπους ή να ζήσουν με τα πρόσωπα τις καταστάσεις που περιγράφουν. Ακόμη, οι ακροατές, οι παρατηρητές και οι αναγνώστες γνωρίζουν και βρίσκουν ομοιότητες και διαφορές σε συνήθειες των ανθρώπων σε ένα κοινωνικό πλαίσιο που ομοιάζει ή διαφέρει από αυτό που βιώνουν οι ίδιοι.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Οι μαθητές γνωρίζουν και μαθαίνουν τη δομή κειμένων αναφορικού λόγου, όπως είναι τα αφηγηματικά και τα περιγραφικά κείμενα (σύμφωνα με το βιβλίο του δασκάλου σ. 32) αλλά και αναπτύσσουν δεξιότητες σε γραμματικούς κανόνες και συγκεκριμένα στη χρήση των χρόνων των ρημάτων.

Aξιοποίηση των ΤΠΕ

Με τη χρήση των ΤΠΕ τα παιδιά:

- ασκούνται στην πλοιήγηση στο διαδίκτυο και στην άντληση πληροφοριών για την κατασκευή εργασιών.
- δημιουργούν κείμενα με τη χρήση προγραμμάτων παραγωγής και επεξεργασίας κειμένων.
- εισάγουν εικόνες σε κείμενα και ανακαλύπτουν εικόνες και βίντεο ασκώντας την παρατηρητικότητά τους.

Κείμενα

Γλώσσα Στ' Δημοτικού, α' τεύχος:

Μαργαρίτα Λυμπεράκη, «Τα Ψάθινα Καπέλα»

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε' & Στ' Δημοτικού:

Τζακ Λόντον, [«Ενας σκύλος Σωτήρας»](#)

Αντώνης Σαμαράκης, [«Σ' ένα συνοριακό σταθμό»](#)

Λουκιανός, [«Ταξίδια γεμάτα περιπέτειες»](#)

Ζαχαρίας Παπαντωνίου, [«Το άρρωστο άλογο»](#)

Bίντεο

[«Ψάθινα Καπέλα – Κυριακές στη θάλασσα»](#), απόσπασμα της τηλεοπτικής μεταφοράς

του ομώνυμου έργου της Μαργαρίτα Λυμπεράκη από την ΕΤ-1

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1η & 2η διδακτική ώρα

Βρισκόμαστε στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων του σχολείου, όπου υπάρχει βιντεοπροβολέας. Αρχίσαμε τη διδασκαλία διαβάζοντας το κείμενο από το σχολικό βιβλίο «Τα ψάθινα Καπέλα» (Γλώσσα Στ' Δημοτικού, τεύχος α', ενότητα 1: «Ταξίδια, τόποι, μεταφορικά μέσα», σ. 8). Ακολούθησαν ερωτήσεις που αναφέρονταν στον τόπο διαμονής της συγγραφέως κατά τα παιδικά της χρόνια.

Στη συνέχεια προβάλλαμε στον βιντεοπροβολέα την ταινία «[Τα ψάθινα καπέλα](#)», όπου παρακολουθώντας το αυτοκίνητο και προσπάθησαν να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στην περιγραφή που βλέπουν στην οθόνη και σε αυτήν που υπάρχει στο κείμενο. Στη συζήτηση που ακολούθησε και μέσα από ερωτήσεις του εκπαιδευτικού όπως:

- Σε ποια χρονική εποχή περίπου διαδραματίζονται τα γεγονότα που περιγράφει η συγγραφέας;
- Ποιες είναι οι διαφορές της σημερινής εποχής με αυτές που περιγράφει η συγγραφέας;
- Η κοινωνία σήμερα και τότε είναι ίδιες ή διαφέρουν;
- Το συμπεραίνουμε αυτό καλύτερα από την εικόνα ή το απόσπασμα που

διαβάζουμε;

Συνειδητοποιήσαμε ότι τα παιδιά κατανόησαν πολύ καλύτερα τον τόπο και τον χρόνο που διαδραματίζεται η ιστορία παρακολουθώντας την ταινία παρά διαβάζοντας ένα ξερό κείμενο. Στη συνέχεια ξαναγυρίσαμε πάλι στα βιβλία και συζητήσαμε για τους χρόνους των ρημάτων που χρησιμοποιούνται, και οι μαθητές έγραψαν στα τετράδιά τους ένα κατάλογο με τα ρήματα αυτά. Αφού ολοκλήρωσαν τον κατάλογο, ο εκπαιδευτικός ρώτησε για τα χαρακτηριστικά που υπάρχουν στο κείμενο και περιγράφουν το αυτοκίνητο. Οι μαθητές έδωσαν απαντήσεις για το χρώμα, το σχήμα, για τη χρήση παρομοιώσεων στην περιγραφή, καθώς και για τη χρησιμότητα του αντικειμένου που περιγράφεται.

Επειδή δεν βρισκόμασταν στο εργαστήριο των Η/Υ και υπήρχε χρόνος για την εκπνοή του 1^{ου} διώρου, η εκπαιδευτικός φωτοτύπησε το φύλλο εργασίας της 1^{ης} ομάδας και το διένειμε σε όλους τους μαθητές. Διαβάσαμε το κείμενο στην ολομέλεια και οι μαθητές προχώρησαν στο πρώτο ερώτημα στο οποίο και άλλαξαν τα ρήματα σε χρόνο ενεστώτα στις παραγράφους που ζητούνταν από το φύλλο εργασίας. Στη συνέχεια ξαναδιαβάσαμε το κείμενο με τις αλλαγές και ζητήσαμε από τους μαθητές να μας πουν τι αλλαγές παρατηρούν σε σχέση με το ύφος του κειμένου. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ο Ενεστώτας προσδίδει παραστατικότητα και ζωντάνια στο κείμενο. Δεν ασχολήθηκαμε με το 2 και 3 ερώτημα από το φύλλο εργασιών, λόγω έλλειψης χρόνου και δώσαμε το 4 ερώτημα για συγγραφή στο σπίτι.

3η & 4η διδακτική ώρα

Κατά τη διάρκεια του δεύτερου διδακτικού διώρου χωρίσαμε τους μαθητές σε τρεις ομάδες και δουλεύοντας στην αίθουσα η/ν, ασχολήθηκαν με τα φύλλα εργασίας 2,3 και 4. Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές μπόρεσαν να ασκηθούν στη γραφή αφηγηματικών κειμένων, να δουν πώς λειτουργεί η περιγραφή μέσα στην αφήγηση

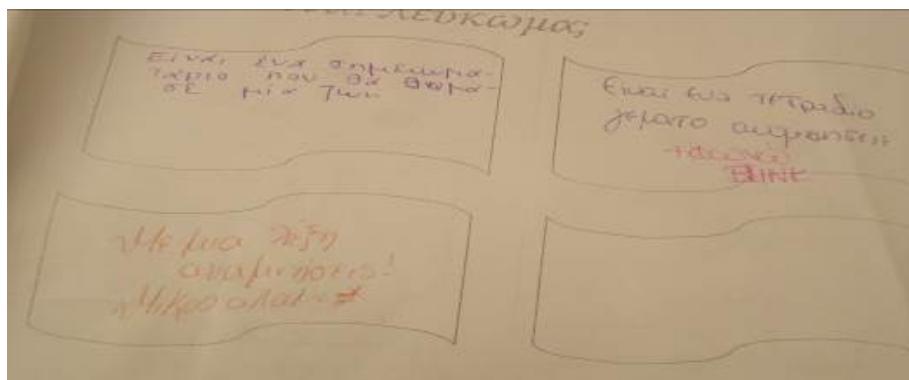
και ακόμα να καταλάβουν πώς αλλάζει το ύφος ενός αφηγηματικού κειμένου με την αλλαγή του χρόνου των ρημάτων.

5η & 6η διδακτική ώρα

Σύμφωνα με το σενάριο προβλέπεται ένα δίωρο το οποίο αφιερώνεται στη συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μαθητών σχετικά με τις εργασίες που έκαναν στο προηγούμενο δίωρο. Επειδή υπήρξε φόβος ότι κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε «κοιλιά» στη ροή του σεναρίου δεν το επιχειρήσαμε και περάσαμε στο τελευταίο δίωρο στη δημιουργία λευκώματος όπως προβλέπεται και από τον συγγραφέα του σεναρίου. Οι μαθητές έφεραν στο σχολείο φωτογραφίες από την προηγούμενή τους σχολική ζωή (από εκδρομές, εκδηλώσεις του σχολείου ώρες μαθήματος, ώρες διαλείμματος) και αφού χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες έφτιαξαν λευκώματα με αναμνήσεις της δικής τους σχολικής ζωής.

Φωτογραφίες από το λεύκωμα των παιδιών

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/-Α ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Φύλλο εργασίας 1ης ομάδας

1. Διαβάστε στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή από τη διεύθυνση <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-F113/323/2171,7937/unit=2151> το κείμενο «Ένας σκύλος σωτήρας» και ξαναγράψτε στον υπολογιστή τη δεύτερη, τέταρτη και πέμπτη παράγραφο του κειμένου σε χρόνο ενεστώτα.
2. Ερευνήστε στο διαδίκτυο για να βρείτε αποσπάσματα ταινίας του συγγραφέα.
3. Τα γεγονότα στην ταινία είναι όμοια με αυτά που περιγράφει το κείμενο; Γιατί νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;
4. Γράψτε ένα κείμενο φανταστικό ή μη που να περιγράφει ένα γεγονός και τοποθετήστε σε αυτό έτοιμες εικόνες από το διαδίκτυο. Μπορείτε, αν θέλετε, να ζωγραφίσετε εικόνες στον υπολογιστή σας.

Φύλλο εργασίας 2ης ομάδας

1. Διαβάστε στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή από τη διεύθυνση <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-F113/323/2172,7947/unit=2152> το κείμενο «Σ' ένα συνοριακό σταθμό» και ξαναγράψτε στον υπολογιστή την πέμπτη, έβδομη και ένατη παράγραφο του κειμένου σε χρόνο ενεστώτα τις δύο πρώτες και σε αόριστο την τελευταία.
2. Γράψτε ένα κείμενο φανταστικό ή μη που να περιγράφει ένα γεγονός που σας φέρνει αναμνήσεις. Τοποθετείστε έτοιμες εικόνες από το διαδίκτυο ή, αν θέλετε, ζωγραφίστε εικόνες στον υπολογιστή σας.

Φύλλο εργασίας 3ης ομάδας

1. Διαβάστε στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή από τη διεύθυνση <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-F113/323/2181,8023/unit=2161> το κείμενο «Ταξίδια γεμάτα περιπέτειες» και ξαναγράψτε στον υπολογιστή την τρίτη, έκτη, έβδομη και όγδοη παράγραφο του κειμένου σε χρόνο ενεστώτα.
2. Γράψτε ένα κείμενο φανταστικό ή μη που να περιγράφει ένα γεγονός που σας φέρνει αναμνήσεις. Τοποθετείστε έτοιμες εικόνες από το διαδίκτυο ή, αν θέλετε, ζωγραφίστε εικόνες στον υπολογιστή σας.

Φύλλο εργασίας 4ης ομάδας

1. Διαβάστε στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή από τη διεύθυνση <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-F113/323/2181,8025/unit=2161> το κείμενο «Το άρρωστο άλογο» και ξανάγραψε το στον υπολογιστή σε χρόνο ενεστώτα.
2. Γράψτε ένα κείμενο φανταστικό ή μη που να περιγράφει ένα γεγονός που σας φέρνει αναμνήσεις. Τοποθετείστε έτοιμες εικόνες από το διαδίκτυο ή, αν θέλετε, ζωγραφίστε εικόνες στον υπολογιστή σας.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Στοιχεία του σεναρίου μπορούν να αξιοποιηθούν και στην Ευέλικτη Ζώνη, όπως είναι η δημιουργία ενός σχεδίου εργασίας με τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα ζώα και τον άνθρωπο και ειδικότερα τον σκύλο. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποσπάσματα ταινιών στην αγγλική γλώσσα από τις ταινίες «[Dog of Yukon](#)» και «[White Fang](#)», έτσι ώστε να συνδεθεί η ελληνική και η αγγλική γλώσσα.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Χρειαστήκαμε λιγότερες ώρες για την εφαρμογή του σεναρίου. Οι μαθητές ευχαριστήθηκαν ιδιαίτερα το τελευταίο δίωρο, όπου και έφτιαξαν τα λευκώματά τους.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολίδου, Β. & Ε. Χοντολίδου. (Επιμ.). 2002. *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Hall, N. 1987. *The emergence of literacy*. Kent: Hodder and Stoughton.

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html [15.11.2010].

Kress, G. 1989. *Linguistic Process in Sociocultural Practice*. Οξφόρδη: Oxford University Press.

Kress, G. & T. Van Leeuwen. 2001. *Multimodal Discourse*. Λονδίνο: Arnold.

Kress, G. 2000. Σχεδιασμός του γλωσσικού προγράμματος σπουδών με βάση το μέλλον. *Γλωσσικός Υπολογιστής* 2, 111-124.

Swales, J. 1997. *Genre Analysis, English in academic and research settings*. Cambridge: Cambridge University Press.

Whitehurst, G. J. & C. J. Lonigan. 1998. Child development and emergent literacy. *Child Development* 69.3, 848 – 872.

Χατζησαββίδης, Σ. 2002. *Η Γλωσσική Αγωγή στο Νηπιαγωγείο: δραστηριότητες για την καλλιέργεια της επικοινωνιακής ικανότητας και του γραμματισμού*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.